

Poznać przeszłość 1

Plan wynikowy do historii dla klasy 1 liceum i technikum (poziom podstawowy)

Temat lekcji	Zagadnienia	Wymagania podstawowe Uczeń:	Wymagania ponadpodstawowe Uczeń:
Rozdział I Pierwsze cywilizacje			
1. Zanim zaczęła się historia	<ul style="list-style-type: none"> • Pochodzenie człowieka • Chronologia prehistorii: epoki kamienia, brązu i żelaza • Początki osiadłego trybu życia 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>prehistoria, paleolit, mezolit, neolit, Żyzny Półksiężyc</i> – wymienia w kolejności epoki prehistorii (epoka kamienia, epoka brązu, epoka żelaza) – wskazuje na mapie rejon pojawienia się <i>Homo sapiens</i> – przedstawia na mapie przebieg migracji <i>Homo sapiens</i> 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia w porządku chronologicznym i opisuje etapy ewolucji człowieka – wyjaśnia znaczenie przejścia na osiadły tryb życia – przedstawia ideę ewolucji Karola Darwina – wyjaśnia cechy sztuki paleolitu i neolitu
2. Starożytna Mezopotamia	<ul style="list-style-type: none"> • Znaczenie wielkich rzek dla rozwoju cywilizacji i powstania pierwszych państw • Ustrój polityczny państw-miast sumeryjskich i ukształtowanie się pierwszych imperiów • Pismo i znaczenie jego wynalezienia • Najważniejsze cywilizacje Mezopotamii: Sumer, Babilonia i Asyria • Ustrój polityczny i struktury społeczne 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie rejony wielkich rzek (Tygrys, Eufrat) – wyjaśnia rolę wielkich rzek dla rozwoju gospodarki – rozpoznaje pismo klinowe – wskazuje na mapie obszar, na którym powstała cywilizacja Sumerów – wymienia najważniejsze wynalazki cywilizacji sumeryjskiej – wyjaśnia cechy ustrojowe sumeryjskich miast-państw – wskazuje na mapie obszar Babilonu i Asyrii – rozpoznaje dzieła sztuki mezopotamskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia okoliczności powstania pisma i znaczenie jego wynalezienia – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Hammurabiego, Sargona Wielkiego – wyjaśnia znaczenie kodyfikacji prawa – za pomocą mapy opisuje zmiany granic starożytnych imperiów – opisuje ustrój polityczny i struktury społeczne starożytnych cywilizacji – wymienia najważniejsze osiągnięcia cywilizacji Mezopotamii – wyjaśnia cechy religii mezopotamskiej – opisuje w porządku chronologicznym najważniejsze etapy dziejów Mezopotamii – wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Nabuchodonozora II, Assurbanipala – w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny postania pierwszych państw w rejonie Mezopotamii

	<p>starożytnych cywilizacji Mezopotamii</p> <ul style="list-style-type: none"> • Osiągnięcia cywilizacji Mezopotamii • Współczesne dziedzictwo kultur Bliskiego Wschodu 		<ul style="list-style-type: none"> - porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii - wskazuje współczesne dziedzictwo kultur Bliskiego Wschodu
3. Starożytny Egipt	<ul style="list-style-type: none"> • Dzieje starożytnego Egiptu • Ustrój polityczny państwa faraonów • Struktura społeczeństwa starożytnego Egiptu • Politeistyczne wierzenia Egipcjan • Osiągnięcia cywilizacji Egiptu • Współczesne dziedzictwo cywilizacji Egiptu • Najważniejsze zachowane zabytki cywilizacji Egiptu - piramidy 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie Egipt i Nil - wyjaśnia rolę Nilu dla gospodarki egipskiej - opisuje warunki naturalne Egiptu - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>politeizm, faraon, hieroglif, mumifikacja</i> - rozpoznaje pismo hieroglificzne - rozpoznaje piramidy egipskie - charakteryzuje społeczeństwo starożytnego Egiptu - wyjaśnia okoliczności powstania piramid - rozpoznaje dzieła sztuki egipskiej - opisuje główne cechy ustroju politycznego starożytnego Egiptu - wymienia główne cechy religii egipskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - za pomocą mapy opisuje zmiany granic Egiptu - opisuje główne cechy ustroju społecznego starożytnego Egiptu - wymienia i opisuje najważniejsze osiągnięcia cywilizacji egipskiej - wymienia głównych bogów egipskich i opisuje mitologię egipską - w szerokim aspekcie przedstawia rolę czynników geograficznych dla dziejów starożytnego Egiptu - wymienia w porządku chronologicznym główne etapy dziejów starożytnego Egiptu - wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Ramzesa II, Echnatona - w szerokim aspekcie przedstawia okoliczności powstania i funkcjonowania państwa egipskiego - porównuje osiągnięcia cywilizacyjne ludów Mezopotamii i Egiptu - wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnego Egiptu - wyjaśnia okoliczności odczytania hieroglifów egipskich
4. Izrael, Fenicja i Daleki Wschód	<ul style="list-style-type: none"> • Monoteizm religii żydowskiej i jego znaczenie • Dzieje państwa żydowskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie rejon Izraela (z Jerozolimą) i Fenicji - wskazuje na mapie rejony kolonizacji fenickiej - wyjaśnia główne założenia religii żydowskiej - rozpoznaje pismo fenickie 	<ul style="list-style-type: none"> - za pomocą mapy przedstawia zmiany granic Izraela - wyjaśnia znaczenie kolonizacji fenickiej - wyjaśnia znaczenie powstania alfabetu - opisuje główne etapy losów narodu żydowskiego

	<ul style="list-style-type: none"> • Kolonizacja fenicka i jej znaczenie • Wynalezienie alfabetu i jego znaczenie • Cywilizacja doliny Indusu i jej dzieje • Narodziny cesarstwa chińskiego • Źródła wielkich religii i systemów etycznych: hinduizmu, buddyzmu, konfucjanizmu i taoizmu • Osiągnięcia cywilizacji Dalekiego Wschodu i Indii 	<ul style="list-style-type: none"> - wymienia główne osiągnięcia starożytnych Fenicjan - wskazuje na mapie rejon Indusu i Żółtej Rzeki - wymienia główne osiągnięcia cywilizacji starożytnych Indii i Chin - rozróżnia główne dalekowschodnie religie i systemy etyczne 	<ul style="list-style-type: none"> - ukazuje rolę wielkich przywódców: Abrahama, Mojżesza, Salomona - w szerokim aspekcie ukazuje losy narodu żydowskiego w starożytności - wyjaśnia rolę religii żydowskiej dla dziejów ludzkości - wyjaśnia znaczenie osiągnięć cywilizacji Indii i Chin - wyjaśnia główne zasady dalekowschodnich religii i systemów etycznych: hinduizmu, buddyzmu, konfucjanizmu i taoizmu - opisuje główne etapy dziejów starożytnych Indii i Chin - wskazuje współczesne dziedzictwo starożytnych cywilizacji Indii i Chin
Rozdział II Dzieje starożytnej Grecji			
1. Hellada i Hellenowie	<ul style="list-style-type: none"> • Wpływ ukształtowania terenu na cywilizację antycznej Grecji • Charakterystyka <i>polis</i> greckiej • Elementy wspólnoty greckiej • Rola religii greckiej • Wielka kolonizacja i jej znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>polis</i>, <i>Hellada</i>, <i>wielka kolonizacja grecka</i>, <i>kolonia</i>, <i>metropolia</i> - wskazuje na mapie teren Grecji - opisuje warunki naturalne Grecji - wyjaśnia wpływ ukształtowania naturalnego Grecji dla dziejów Hellady - wskazuje na mapie najważniejsze regiony starożytnej Grecji - wskazuje na mapie rejony kolonizacji greckiej - wymienia główne cechy systemu <i>polis</i> - wymienia główne cechy religii greckiej - omawia przyczyny wielkiej kolonizacji greckiej 	<ul style="list-style-type: none"> - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>cywilizacja minojska</i>, <i>cywilizacja mykeńska</i> - opisuje główne etapy dziejów cywilizacji minojskiej i mykeńskiej - rozpoznaje główne osiągnięcia cywilizacji minojskiej i mykeńskiej - opisuje struktury społeczne <i>polis</i> - wymienia głównych bogów i opisuje cechy mitologii greckiej - wyjaśnia rolę religii i sportu jako czynników integrujących Hellenów - w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie <i>polis</i> dla dziejów cywilizacji europejskiej

			<ul style="list-style-type: none"> - opisuje proces i wyjaśnia znaczenie kolonizacji greckiej - porównuje kolonizację fenicką z kolonizacją grecką - wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji starożytnej Grecji
2. Ateńska demokracja	<ul style="list-style-type: none"> • Początki Aten • Pierwotny ustrój Aten • Społeczeństwo ateńskie • Reformatorzy ustroju ateńskiego • Charakterystyka demokracji ateńskiej w czasach Peryklesa • Osiągnięcia i dziedzictwo starożytnych Aten 	<ul style="list-style-type: none"> - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>demokracja, oligarchia, obywatel, ostracyzm, tyran</i> - wskazuje na mapie Ateny - rozpoznaje plan antycznych Aten - prawidłowo umiejscawia w czasie życie Peryklesa - wymienia główne organy władzy w demokratycznych Atenach - wyjaśnia główne cechy ustrojowe demokratycznych Aten - opisuje strukturę społeczną Aten 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów demokracji ateńskiej w czasach Peryklesa - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Eklezja (Zgromadzenie ludowe), Rada Pięciuset, Heliaja (sąd ludowy), strateg</i> - opisuje w porządku chronologicznym główne etapy przemian ustrojowych w Atenach - wyjaśnia rolę wielkich przywódców: Drakona, Solona, Pizystrata, Klejstenesa, Peryklesa - wskazuje współczesne dziedzictwo cywilizacji ateńskiej - w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia demokrację ateńską - w szerokim aspekcie opisuje i ocenia działalność Peryklesa
3. Starożytna Sparta	<ul style="list-style-type: none"> • Początki Sparty • Oligarchiczny ustrój Sparty • Organizacja społeczeństwa Sparty • Wychowanie i życie Spartan 	<ul style="list-style-type: none"> - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>oligarchia, wychowanie spartańskie, spartiaci, periojkowie, heloci</i> - wskazuje na mapie Spartę - wymienia główne organy władzy w Sparcie - wyjaśnia główne cechy ustrojowe Sparty - opisuje strukturę społeczną Sparty - wymienia etapy życia spartiaty 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów władzy w Sparcie - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Wielka Rhetra, efor, apella, geruzja, zgromadzenie ludowe</i> - opisuje i wyjaśnia znaczenie wychowania spartańskiego - opisuje w porządku chronologicznym dzieje starożytnej Sparty - wyjaśnia rolę Likurga - w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia ustrój polityczny i społeczny Sparty - porównuje i ocenia ustroje Aten i Sparty

4. Wojny grecko-perskie	<ul style="list-style-type: none"> • Narodziny i ekspansja imperium perskiego na Bliskim Wschodzie • Strategia walki starożytnych Greków i Persów • Przebieg działań zbrojnych podczas wojen perskich • Odniesienia do zmagają grecko-perskich w kulturze współczesnej • Ekspansja Aten po zwycięstwie nad Persją 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>hoplita, falanga, triera</i> – wskazuje na mapie Persję – umiejscawia w czasie wojny perskie – lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy wojen persko-greckich (Maraton, Termopile, Salamina) i opisuje wynik tych starć – rozpoznaje i opisuje hoplitę greckiego 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>satrapa, hoplon, hegemon, kontrybucja</i> – za pomocą mapy przedstawia ekspansję perską – wyjaśnia genezę wojen perskich – wyjaśnia przyczyny sukcesu Greków – wymienia skutki wojen grecko-perskich – opisuje w porządku chronologicznym przebieg wojen grecko-perskich – wyjaśnia znaczenie wielkich wodzów: Miltiadesa i Leonidasa – wyjaśnia okoliczności i znaczenie powstania Związku Morskiego – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie wojen grecko-perskich dla losów Europy
5. Podboje Aleksandra Macedońskiego	<ul style="list-style-type: none"> • Skutki rywalizacji wewnątrz świata greckiego po zakończeniu wojen perskich • Przebieg podbojów Aleksandra Macedońskiego • Organizacja imperium macedońskiego • Znaczenie podbojów macedońskich dla kultury greckiej • Narodziny kultury hellenistycznej • Świat hellenistyczny 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>wojna peloponeska, epoka hellenistyczna</i>, – lokalizuje na mapie Macedonię i Persję – omawia znaczenie bitwy pod Cheroneą – lokalizuje w czasie panowanie Aleksandra Macedońskiego – wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy z czasów Aleksandra Wielkiego (nad rzeką Granikos, pod Issos, pod Gaugamelą) – wymienia główne osiągnięcia Aleksandra Macedońskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>diadochowie</i> – wymienia przyczyny i skutki wojny peloponeskiej – wyjaśnia rolę Filipa II dla dziejów Macedonii – za pomocą mapy przedstawia ekspansję Aleksandra Macedońskiego – wyjaśnia przyczyny sukcesów armii macedońskiej – wymienia skutki podbojów Aleksandra Wielkiego – opisuje w porządku chronologicznym przebieg podbojów Filipa II i Aleksandra Macedońskiego – wyjaśnia rolę Demostenesa – wyjaśnia cechy ustrojowe monarchii Aleksandra Wielkiego – w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym przedstawia i ocenia działalność Aleksandra Macedońskiego – wyjaśnia ponadczasowe znaczenie podbojów Aleksandra Macedońskiego

6. Kultura starożytnej Grecji	<ul style="list-style-type: none"> • Narodziny filozofii greckiej • Literatura i teatr grecki • Architektura grecka • Igrzyska olimpijskie i rola kultury fizycznej w antycznej Grecji • Kultura hellenistyczna 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>filozofia, dramat, igrzyska olimpijskie, kultura helleńska, kultura hellenistyczna, gimnazjon</i> – wyjaśnia rolę Homera, Sokratesa, Platona i Arystotelesa – rozpoznaje najważniejsze dzieła kultury starożytnej Grecji – wymienia najważniejsze osiągnięcia kulturowe Greków 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>stoicyzm, epikureizm, skene, proskenion, orchestra, gimanzjon, pakration</i>, – omawia dokonania: Talesa z Miletu, Parmenidesa, Pitagorasa, Epikur, Zenona z Kition, Hezjoda, Tyrtajosa, Alkajosa, Safony, Ajschylosa, Sofoklesa, Eurypidesa, Arystofanesa, Fidiasza – opisuje główne cechy dramatu greckiego (tragedii, komedii) – opisuje główne porządki architektoniczne w starożytnej Grecji – wymienia główne świątynie starożytnych Aten – opisuje i wyjaśnia rolę igrzysk olimpijskich w życiu starożytnych Greków – opisuje główne cechy filozofii przyrody, epikureizmu i stoicyzmu – wyjaśnia rolę władców hellenistycznych dla rozwoju kultury – wskazuje współczesne dziedzictwo kultury starożytnej Grecji
Rozdział III Dzieje starożytnego Rzymu			
1. Republika rzymska	<ul style="list-style-type: none"> • Powstanie i rozwój Rzymu • Społeczeństwo Rzymu i źródła napięć społecznych • Powstanie ustroju republikańskiego • Zasady funkcjonowania republiki 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>monarchia, republika, konsul, dyktator, obywatel, patrycjusze, plebejusze</i> – wskazuje na mapie Italię i Rzym – lokalizuje w czasie powstanie Rzymu – wyjaśnia główne cechy ustrojowe republikańskiego Rzymu – opisuje strukturę społeczną Rzymu – omawia cechy religii starożytnych Rzymian 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia legendę o powstaniu Rzymu – opisuje skład i zasady funkcjonowania głównych organów władzy w republikańskim Rzymie – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zgromadzenia ludowe, senat, trybun ludowy, pretor, cenzor, edyl</i> – opisuje w porządku chronologicznym przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie – wymienia najważniejszych bogów i wyjaśnia założenia ich mitologii – wyjaśnia w szerokim aspekcie przemiany ustrojowe w starożytnym Rzymie

	<ul style="list-style-type: none"> Najważniejsze urzędy republiki rzymskiej 		<ul style="list-style-type: none"> porównuje i ocenia ustrój republikańskiego Rzymu z innymi ustrojami antyku
2. Podboje Rzymu	<ul style="list-style-type: none"> Organizacja armii rzymskiej Podboje Rzymu w Italii Wojny punickie Postacie wybitnych wodzów i ich wpływ na dzieje starożytne Podbój świata śródziemnomorskiego Konsekwencje podbojów dla Rzymu 	<ul style="list-style-type: none"> prawidłowo stosuje pojęcia: <i>legion, imperium, sprzymierzeńcy, kolonie rzymskie, prowincja</i> rozpoznaje i opisuje rzymskiego legionistę opisuje strukturę legionu rzymskiego wymienia i lokalizuje w czasie i przestrzeni główne bitwy wojen punickiej (Kanny, Zama) 	<ul style="list-style-type: none"> za pomocą mapy przedstawia ekspansję rzymską wyjaśnia genezę wojen punickich wyjaśnia przyczyny sukcesów Rzymian wymienia skutki podbojów rzymskich omawia wyposażenie rzymskiego legionisty po reformie w I w. p.n.e. opisuje w porządku chronologicznym przebieg podbojów rzymskich podaje daty: zakończenia podboju Italii, bitwy pod Kannami, bitwy pod Zamą, zniszczenia Kartaginy wyjaśnia rolę wielkich wodzów: Pyrrusa, Hannibala, Scypiona Afrykańskiego w szerokim aspekcie wyjaśnia skutki podbojów rzymskich dla Rzymu i całego basenu śródziemnomorskiego
3. Początki cesarstwa rzymskiego	<ul style="list-style-type: none"> Kryzys republiki rzymskiej Rywalizacja wodzów o władzę w Rzymie Podboje i wojny domowe w I w. p.n.e. Okoliczności powstania cesarstwa Ustrój pryncypatu 	<ul style="list-style-type: none"> prawidłowo stosuje pojęcia: <i>republika, cesarstwo, niewolnictwo, gladiator</i> wymienia polityczne i społeczne przyczyny kryzysu republiki rzymskiej lokalizuje w czasie i wymienia główne osiągnięcia Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta wyjaśnia podstawowe różnice między republiką a pryncypatem 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje powstanie Spartakusa wyjaśnia pojęcia: <i>I triumwirat, II triumwirat, pryncypat</i> wymienia i lokalizuje w czasie główne bitwy okresu wojny domowej w Rzymie (Farsalos, Akcjum) opisuje w porządku chronologicznym etapy przemian ustrojowych w Rzymie wyjaśnia rolę wielkich przywódców: braci Grakchów, Gajusza Mariusza, Lucjusza Konreliusza Sulli, Marka Krassusa, Gnejusza Pompejusza, Marka Antoniusza oraz Kleopatry VII w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i skutki przemian ustrojowych w Rzymie w szerokim aspekcie przedstawia i ocenia działalność Juliusza Cezara i Oktawiana Augusta

4. Imperium Rzymskie	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Pax Romana</i> i zasady funkcjonowania imperium • Niewolnictwo: znaczenie w gospodarce i życiu społecznym, różnorodny status niewolników • Rola limesu jako granicy imperium • Kontakty Rzymian z ludami spoza granic imperium (w tym szlak bursztynowy) • Religia rzymska i przyswajanie kultów obcych podczas podbojów 	<ul style="list-style-type: none"> - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>pax Romana, Imperium Rzymskie, romanizacja</i> - podaje przykłady romanizacji - wyjaśni społeczną i gospodarczą rolę niewolnictwa w Imperium Rzymskim - wyjaśnia, w czym objawiał się kult cesarzy rzymskich - wskazuje na mapie Imperium Rzymskie - rozpoznaje główne osiągnięcia cywilizacji rzymskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcia: <i>limes, szlak bursztynowy, wyzwoleniec</i> - za pomocą mapy przedstawia proces rozszerzania Imperium Rzymskiego w okresie cesarstwa - opisuje przemiany społeczne w okresie wczesnego cesarstwa - wyjaśnia przyczyny zahamowania ekspansji rzymskiej - wyjaśnia, w jaki sposób Rzymianie zabezpieczali granicę swojego imperium - opisuje przemiany religii rzymskiej w okresie wczesnego cesarstwa - w szerokim zakresie wskazuje przyczyny i skutki procesu romanizacji - w szerokim zakresie wyjaśnia przyczyny trwałości Imperium Rzymskiego
5. Osiągnięcia Rzymian	<ul style="list-style-type: none"> • Znaczenie prawa rzymskiego • Architektura rzymska • Rozwój sieci szlaków komunikacyjnych imperium • Sztuka i literatura rzymska 	<ul style="list-style-type: none"> - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>prawo rzymskie, amfiteatr, akwedukt, Koloseum, bazylika, droga rzymska</i> - wymienia cechy prawa rzymskiego - rozpoznaje główne dzieła kultury starożytnego Rzymu - wymienia cechy architektury rzymskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia znaczenie Prawa XII tablic dla państwa rzymskiego - wyjaśnia ponadczasowe znaczenie prawa rzymskiego - wyjaśnia zjawisko hellenizacji kultury rzymskiej - przedstawia działalność: Polibiusza, Tacyta, Cyserona, Owidiusza, Wergiliusza, Horacego, Plauta, Terencjusza i Mecenasa - wyjaśnia znaczenie kultury rzymskiej dla dziejów Imperium Rzymskiego - wskazuje dziedzictwo kultury rzymskiej
6. Narodziny chrześcijaństwa	<ul style="list-style-type: none"> • Początki chrześcijaństwa • Prześladowania chrześcijan – ich skala i przyczyny 	<ul style="list-style-type: none"> - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>chrześcijaństwo, mesjasz, apostołowie, męczennicy</i> - lokalizuje w miejscu i czasie narodziny chrześcijaństwa - rozpoznaje symbole chrześcijańskie 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia genezę powstania chrześcijaństwa - za pomocą mapy opisuje proces rozszerzania się chrześcijaństwa - przedstawia działalność św. Piotra i Pawła - opisuje w porządku chronologicznym ewolucję

	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost popularności, legalizacja i uznanie chrześcijaństwa za religię państwową • Wpływ chrześcijaństwa na kulturę i obyczajowość Rzymian 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie symboli chrześcijaństwa – wymienia główne cechy chrześcijaństwa – opisuje, jak chrześcijaństwo stało się religią dominującą w cesarstwie rzymskim 	<p>pozycji chrześcijaństwa w Imperium Rzymskim</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia przyczyny sukcesu chrześcijaństwa – omawia znaczenie edyktu mediolańskiego dla rozwoju chrześcijaństwa – opisuje, jak chrześcijaństwo wpłynęło na obyczajowość i kulturę starożytnych Rzymian – w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie powstania chrześcijaństwa dla dziejów
7. Upadek cesarstwa rzymskiego	<ul style="list-style-type: none"> • Relacje imperium z plemionami barbarzyńskimi • Tetrarchia i dominat w Rzymie • Zmiany społeczne w Rzymie • Walki wewnętrzne o władzę nad imperium • Wewnętrzne przyczyny kryzysu imperium • Wędrówka ludów • Rozpad imperium i upadek cesarstwa zachodniorzymskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>barbarzyńcy</i>, <i>Wielka Wędrówka Ludów</i>, <i>dominat</i> – prawidłowo umiejscawia w czasie rozpad Imperium Rzymskiego i upadek cesarstwa zachodniorzymskiego – wymienia przyczyny najazdów Germanów na Imperium Rzymskie – przedstawia znaczenie Teodozjusza Wielkiego – wymienia przyczyny upadku Imperium Rzymskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia zewnętrzne i wewnętrzne przyczyny kryzysu Imperium Rzymskiego – wyjaśnia pojęcia: <i>tetrarchia</i>, <i>Hunowie</i>, <i>uzurpacja</i> – przedstawia znaczenie postaci: Dioklecjana, Konstancyjna Wielkiego, Romulusa Augustulusa i Odoakera – za pomocą mapy opisuje etapy upadku imperium zachodniorzymskiego – wyjaśnia główne założenia ustrojowe dominatu – w porządku chronologicznym opisuje proces upadku imperium zachodniorzymskiego – porównuje formy ustrojowe w starożytnym Rzymie – podaje daty: bitwy pod Adrianopolem, splądrowania Rzymu i bitwa na Polach Katalaunijskich – w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym wyjaśnia przyczyny kryzysu i upadku Imperium Rzymskiego

Rozdział IV
Początki średniowiecza

1. Cesarstwo bizantyjskie	<ul style="list-style-type: none"> • Cesarstwo bizantyjskie czasów Justyniana Wielkiego • Ustrój Bizancjum • Osiągnięcia Bizantyjczyków: kodyfikacja praw, architektura • Upadek cesarstwa bizantyjskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Bizancjum, ikona</i> - rozpoznaje plan Konstantynopola - prawidłowo umiejscawia w czasie i przestrzeni imperium Justyniana Wielkiego - wymienia najważniejsze dokonania Justyniana Wielkiego - rozpoznaje główne dzieła kultury cesarstwa bizantyjskiego - wymienia cechy sztuki bizantyjskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje ustrój polityczny Bizancjum - wyjaśnia znaczenie panowania Justyniana Wielkiego - za pomocą mapy przedstawia ekspansję Bizancjum za czasów Justyniana Wielkiego - opisuje w porządku chronologicznym dzieje imperium bizantyjskiego - wyjaśnia pojęcia: <i>ikonoklazm, cesaropapizm</i> - w szerokim aspekcie politycznym, społeczno-gospodarczym i kulturowym przedstawia znaczenie Bizancjum dla dziejów Europy
2. Narodziny i podboje islamu	<ul style="list-style-type: none"> • Okoliczności powstania islamu • Zasady islamu i przyczyny jego popularności • Podboje islamu i powstanie kalifatu • Powstanie podziałów w islamie • Osiągnięcia cywilizacyjne Arabów 	<ul style="list-style-type: none"> - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Arabowie, islam, muzułmanie, Allah, Koran, meczet</i> - wyjaśnia, kim był Mahomet - prawidłowo umieszcza w czasie i przestrzeni powstanie islamu - wymienia główne założenia religii islamskiej - wymienia etapy rozwoju religii islamskiej - rozpoznaje główne cechy kultury islamskiej 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia genezę powstania islamu - za pomocą mapy opisuje proces rozszerzania się islamu - przedstawia działalność Mahometa - wyjaśnia pojęcia: <i>dżihad, sunnici, szyici, hidżra, kalif, mihrab, immam, minaret, charadż, arabeska</i> - opisuje w porządku chronologicznym rozwój imperium arabskiego - wyjaśnia przyczyny sukcesu islamu - wymienia osiągnięcia cywilizacyjne Arabów - w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie powstania islamu dla dziejów - wyjaśnia znaczenie Arabów dla dziejów cywilizacji ludzkiej
3. Na gruzach Imperium Rzymskiego	<ul style="list-style-type: none"> • Państwa barbarzyńskie na gruzach Imperium Rzymskiego • Chrystianizacja plemion barbarzyńskich 	<ul style="list-style-type: none"> - prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Germanie, Frankowie, chrystianizacja</i> - opisuje cechy ustrojowe państw germańskich - lokuje w czasie i przestrzeni powstanie państwa Franków 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcia: <i>Longobardowie, Merowingowie, Karolingowie, majordom</i> - wymienia największe państwa barbarzyńskie utworzone na dawnym obszarze cesarstwa rzymskiego

	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost znaczenia Franków i powstrzymanie ekspansji islamu w Europie • Przejęcie władzy przez Karolingów • Utworzenie państwa kościelnego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, kim był Chlodwig – przedstawia okoliczności przejęcia władzy przez Karolingów – lokuje w czasie i przestrzeni powstania Państwa Kościelnego – wymienia i wskazuje na mapie państwa germańskie 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy opisuje proces powstania i rozwoju państwa Franków – lokalizuje w czasie bitwę pod Poitiers i omawia jej znaczenie – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Merowingowie, Karolingowie, majordom</i> – wyjaśnia rolę Wulfili, Karola Młota i Pepina Krótkiego – opisuje w porządku chronologicznym etapy rozwojowe państwa Franków – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania państwa Franków
4. Imperium Karola Wielkiego	<ul style="list-style-type: none"> • Podboje Karola Wielkiego • Powstanie cesarstwa Franków • Renesans karoliński i osiągnięcia kulturalne Franków • Dziedzictwo Imperium Rzymskiego w kulturze Franków • Rozwój prawa i administracji państwowej za rządów Karola Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>marchia, hrabstwo, cesarz, 7 sztuk wyzwolonych, renesans karoliński, minuskuła karolińska</i> – lokuje w czasie i przestrzeni imperium Karola Wielkiego – opisuje cechy ustrojowe państwa Franków w czasach Karolingów – wymienia główne osiągnięcia Karola Wielkiego – wymienia osiągnięcia kulturowe w czasach Karola Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>uniwersalizm karoliński, margrabia, christianitas</i> – wyjaśnia rolę Karola Wielkiego dla dziejów państwa Franków – wyjaśnia, kim byli: Karloman, Alkuin, Leon III – za pomocą mapy opisuje rozwój państwa Karola Wielkiego – opisuje w porządku chronologicznym etapy rozwojowe państwa Franków w czasach Karolingów – w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie panowania Karola Wielkiego dla dziejów Europy
5. Czasy Ottonów	<ul style="list-style-type: none"> • Znaczenie traktatu z Verdun dla przyszłego podziału Europy Zachodniej • Kształtowanie się Francji i Niemiec • Narodziny cesarstwa Ottona I 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>uniwersalizm cesarski, Normanowie, wikingowie, I Rzesza, Węgrzy</i> – za pomocą mapy opisuje proces rozpadu imperium Karolingów – lokalizuje w czasie i przestrzeni traktat w Verdun 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, kim byli: Ludwik Pobożny, Lotar, Karol Łysy i Ludwik Niemiecki – wyjaśnia znaczenie traktatu w Verdun – za pomocą mapy opisuje rozwój I Rzeszy – opisuje cechy ustrojowe I Rzeszy – wyjaśnia rolę Ottona I i Ottona III dla dziejów Europy

	<ul style="list-style-type: none"> • Najazdy Normanów • Próby stworzenia europejskiej monarchii uniwersalistycznej przez Ottona III 	<p>– lokalizuje w czasie i przestrzeni imperium Ottonów</p>	<ul style="list-style-type: none"> – w szerokim zakresie wyjaśnia znaczenie imperium Ottonów dla Europy – omawia przebieg i skutki najazdów węgierskich na państwa Franków – omawia okoliczności odrodzenia cesarstwa pod rządami Ottona I – porównuje idee uniwersalne Karolingów i Ottonów
6. Feudalizm i społeczeństwo stanowe	<ul style="list-style-type: none"> • Zasady funkcjonowania i najważniejsze cechy systemu feudalnego • Drabina feudalna • Stany społeczne i ich rola w średniowieczu 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>system lenny, wasal, senior, herb</i> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>stan społeczny</i> – opisuje elementy drabiny feudalnej – opisuje poszczególne stany w społeczeństwie średniowiecznym – charakteryzuje życie codzienne rycerzy 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>feudalizm, komendacje, etos rycerski, trubadur</i> – wymienia cechy kultury rycerskiej – opisuje główne zasady społeczeństwa stanowego – omawia funkcje zamków i służące im elementy architektoniczne – przedstawia drogę chłopca do godności rycerza – omawia przykłady średniowiecznego wzoru rycerza – w szerokim zakresie wyjaśnia cechy społeczeństwa feudalnego
7. Pierwsze państwa Słowian	<ul style="list-style-type: none"> • Pochodzenie Słowian • Kultura i wierzenia Słowian • Państwo Samona i państwo wielkomorawskie • Misja Cyryla i Metodego oraz początek obrządku i alfabetu słowiańskiego • Narodziny państwa czeskiego i Rusi Kijowskiej 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Słowianie i Awarowie</i> – prawidłowo wskazuje na mapie tereny pierwszych państw słowiańskich – za pomocą mapy wskazuje tereny Słowian wschodnich, zachodnich i południowych – opisuje cechy kultury i wierzeń słowiańskich 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy opisuje proces powstawania pierwszych państw słowiańskich – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Przemyslidzi, Rurykowicze, głągolica</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni Państwo Samona i Państwo Wielkomorawskie – wyjaśnia problem rozwoju chrześcijaństwa dla dziejów Słowian – wyjaśnia rolę: Samona, Cyryla, Metodego, Świętopełka, Ruryka i Włodzimierza Wielkiego – w szerokim aspekcie wyjaśnia okoliczności powstania pierwszych państw słowiańskich

Rozdział V
Polska za pierwszych Piastów

<p>1. Początki państwa polskiego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Początki osadnictwa na ziemiach polskich • Kultura łużycka i osada w Biskupinie • Wpływy rzymskie na ziemiach polskich • Przybycie Słowian na ziemię polskie • Początki ekspansji terytorialnej Polan • Polityka wewnętrzna i zagraniczna Mieszka I • Przyczyny, okoliczności i znaczenie chrystianizacji Polski w obrządku zachodnim 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura łużycka, Biskupin, ród, plemię, Piastowie, drużyna, gród</i> – lokalizuje w czasie i przestrzeni państwo Polan – wymienia osiągnięcia Mieszka I – lokalizuje w czasie chrzest Polski – wymienia przyczyny i znaczenie chrystianizacji Polski 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>kultura archeologiczna, szlak bursztynowy, Dagome iudex, Związek Wielecki</i> – opisuje losy ziem polskich w prehistorii i starożytności – wyjaśnia okoliczności pojawienia się Słowian na ziemiach polskich – wyjaśnia rolę Mieszka I i Dobrawy – za pomocą mapy przedstawia proces rozwoju państwa pierwszych Piastów – wyjaśnia rolę chrystianizacji dla dziejów Polski – opisuje i ocenia politykę zagraniczną Mieszka I – omawia sposób organizacji państwa i siły zbrojnej Mieszka I – w szerokim zakresie przedstawia okoliczności powstania i funkcjonowania państwa pierwszych Piastów
<p>2. Panowanie Bolesława Chrobrego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Misja biskupa Wojciecha • Zjazd gnieźnieński • Początki organizacji kościelnej na ziemiach polskich • Polityka zagraniczna Bolesława Chrobrego • Koronacja królewska Chrobrego i jej znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>król, koronacja, relikwia, święty, trybut, arcybiskupstwo, biskupstwo</i> – wyjaśnia znaczenie postaci św. Wojciecha, Bolesława Chrobrego i Ottona III – wskazuje na mapie państwo Bolesława Chrobrego – lokalizuje w czasie zjazd gnieźnieński i koronację Bolesława Chrobrego – wymienia skutki zjazdu gnieźnieńskiego – lokalizuje w czasie wojnę Bolesława Chrobrego z Niemcami i Rusią 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy opisuje zmiany granic Polski w czasach pierwszych Piastów – wymienia przyczyny i skutki wojen Bolesława Chrobrego z Niemcami i Rusią Kijowską – wskazuje na mapie arcybiskupstwa utworzone w czasach Bolesława Chrobrego – opisuje cechy ustrojowe monarchii patrymonialnej – opisuje i ocenia politykę Bolesława Chrobrego – wyjaśnia znaczenie postaci: Henryka II i Jarosława Mądrego – w szerokim aspekcie opisuje dzieje Polski w czasach Bolesława Chrobrego – zestawia wydarzenia z dziejów Polski i Europy

		– wymienia główne osiągnięcia Bolesława Chrobrego	
3. Kryzys monarchii Piastów	<ul style="list-style-type: none"> • Zewnętrzne i wewnętrzne skutki polityki podbojów i szybkiej chrystianizacji • Czynniki decentralizacyjne w państwie piastowskim • Utrata znaczenia monarchii piastowskiej • Odbudowa państwowości za Kazimierza Odnowiciela 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>powstanie ludowe</i> – wskazuje na mapie państwo pierwszych Piastów – umiejscawia w czasie panowanie Mieszka II i Kazimierza Odnowiciela – wymienia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny klęski Mieszka II – wymienia główne osiągnięcia Kazimierza Odnowiciela 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy wskazuje zmiany terytorialne Polski w XI–XII w. – wyjaśnia znaczenie postaci: Miećława, Bezpryma i Brzetysława – wyjaśnia skutki kryzysu Polski pierwszych Piastów – omawia etapy odbudowy państwa polskiego przez Kazimierza – w szerokim aspekcie wyjaśnia przyczyny i okoliczności kryzysu państwa pierwszych Piastów
4. Od Bolesława Śmiałego do Bolesława Krzywoustego	<ul style="list-style-type: none"> • Panowanie Bolesława Śmiałego • Spór Śmiałego z biskupem Stanisławem • Panowanie Władysława Hermana • Konflikt Zbigniewa z Bolesławem Krzywoustym • Rządy Bolesława Krzywoustego 	<ul style="list-style-type: none"> – umiejscawia w czasie panowanie: Bolesława Śmiałego, Władysława Hermana i Bolesława Krzywoustego – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Śmiałego – wymienia przyczyny upadku Bolesława Śmiałego – wyjaśnia znaczenie postaci św. Stanisława – wymienia główne osiągnięcia Bolesława Krzywoustego – lokalizuje w czasie wojnę Krzywoustego z Niemcami 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy opisuje politykę zagraniczną Bolesława Krzywoustego – wyjaśnia znaczenie postaci: Stanisława ze Szczepanowa, Sieciecha, Zbigniewa i Anonima zwanego Gallem – wyjaśnia okoliczności koronacji Bolesław Śmiałego – omawia problem konfliktu króla Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem – wyjaśnia okoliczności walki o władzę za panowania Władysława Hermana – przedstawia przyczyny upadku Bolesława Śmiałego – omawia przebieg sporu Zbigniewa z Bolesławem Krzywoustym – omawia przebieg i znaczenie podboju Pomorza przez Krzywoustego

<p>5. Testament Bolesława Krzywoustego</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Postanowienia statutu Bolesława Krzywoustego • Konflikt pomiędzy synami Krzywoustego • Podział państwa piastowskiego w wyniku testamentu Krzywoustego • System senioratu i pryncypatu – funkcjonowanie i upadek • Wzrost znaczenia rycerstwa – feudalizm na ziemiach polskich • Pogłębianie się rozbicia dzielnicowego 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>rozbicie dzielnicowe, testament Krzywoustego</i> – umiejscawia w czasie i przestrzeni okres rozbicia dzielnicowego – wyjaśnia, kim byli: Władysław Wygnaniec, Bolesław Kędzierzawy, Mieszko Stary, Henryk Sandomierski i Kazimierz Sprawiedliwy – wymienia przyczyny i skutki rozbicia dzielnicowego 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>seniorat, pryncypat, wojewoda, immunitet</i> – wyjaśnia rolę Piotra Włostowica i Wincentego Kadłubka – za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces rozbicia dzielnicowego w Polsce – opisuje w porządku chronologicznym proces rozbicia dzielnicowego w Polsce – wyjaśnia przyczyny i przebieg konfliktu między Władysławem Wygnańcem a jego braćmi – omawia społeczne skutki pogłębiania się rozbicia dzielnicowego – tłumaczy rolę Kościoła w okresie rozbicia dzielnicowego
<p>Rozdział VI Pełnia i schyłek średniowiecza</p>			
<p>1. Między cesarstwem a papieżem</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kryzys papieżstwa w X w. i ruchy odnowy Kościoła • Reforma Kościoła • Spór papieżstwa z cesarstwem – przyczyny, przebieg i skutki • Papieżstwo u zenitu potęgi politycznej • Wielka schizma wschodnia 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>ekskomunika, katolicyzm, prawosławie, konkordat, wielka schizma wschodnia, spór o inwestyturę</i> – lokalizuje w czasie wielką schizmę wschodnią i spór o inwestyturę – wyjaśnia, kim byli: Grzegorz VII, Henryk IV, Innocenty III – wskazuje na mapie obszary zdominowane przez prawosławie i obszary dominacji katolicyzmu – wymienia różnicę między katolicyzmem a prawosławiem 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>symonia, nepotyzm, celibat, konklawe, obóz gregoriański, antypapież, beneficja</i> – wyjaśnia przyczyny i skutki sporu o inwestyturę – wyjaśnia znaczenie reformy kluniackiej – w porządku chronologicznym opisuje proces sporu o inwestyturę – wyjaśnia, dlaczego okres pontyfikatu Innocentego III uważany jest za szczyt potęgi Kościoła – w szerokim aspekcie ukazuje skutki wielkiej schizmy wschodniej

			– w szerokim aspekcie (z uwzględnieniem sytuacji na ziemiach polskich) wyjaśnia proces sporu o inwestyturę
2. Wyprawy krzyżowe	<ul style="list-style-type: none"> • Panowanie Turków w Ziemi Świętej • Przyczyny ekonomiczne, polityczne, społeczne i religijne wypraw krzyżowych • Przebieg walk i najwybitniejsi wodzowie • Zakony rycerskie – okoliczności powstania i charakterystyka trzech najważniejszych zakonów • Skutki negatywne i pozytywne wypraw krzyżowych • Przebieg rekonkwisty w Hiszpanii 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>krucjata</i>, <i>rekonkwista</i>, – lokalizuje w czasie okres krucjat – wymienia przyczyny i skutki krucjat – wymienia zakony rycerskie powstałe w czasie krucjat – lokalizuje na mapie Królestwo Jerozolimskie – wymienia zakony rycerskie utworzone w okresie krucjat – wyjaśnia, jaką rolę odegrali: Urban II, Gotfryd de Bouillon i Saladyń 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy opisuje przebieg krucjat – wyjaśnia przyczyny początkowych sukcesów krzyżowców – opisuje losy zakonów rycerskich – wyjaśnia pojęcia: <i>wyprawa ludowa</i>, <i>Cesarstwo Łacińskie</i> – wyjaśnia znaczenie postaci Urbana II – w porządku chronologicznym opisuje przebieg krucjat – wyjaśnia znaczenie postaci: Baldwin I, Fryderyk Barbarossa, Ryszard Lwie Serce, Filip II August, Piotr Pustelnik – w szerokim aspekcie ukazuje rolę krucjat dla dziejów politycznych, gospodarczo-społecznych i kulturowych Europy
3. Najazdy mongolskie	<ul style="list-style-type: none"> • Przebieg podbojów Czyngis-chana i przyczyny jego sukcesów • Organizacja imperium mongolskiego • Przebieg i znaczenie inwazji mongolskiej na Europę 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcie <i>Mongołowie</i>, <i>Złota Orda</i> – omawia rolę Czyngis-chana w budowie imperium mongolskiego – lokalizuje na mapie imperium mongolskie – rozpoznaje i opisuje wojownika mongolskiego – wymienia przyczyny i skutki podbojów mongolskich – wymienia skutki ataku Mongołów na ziemie polskie – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Legnicą 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia znaczenie postaci: Ugedej, Batu-chan – wyjaśnia przyczyny sukcesów armii mongolskiej – za pomocą mapy opisuje proces ekspansji mongolskiej – lokalizuje w czasie bitwę nad rzeką Kalką – w porządku chronologicznym opisuje proces ekspansji mongolskiej – wyjaśnia znaczenie postaci Marca Polo – w szerokim aspekcie wyjaśnia okoliczności powstania i rolę imperium mongolskiego dla dziejów Polski i świata

<p>4. Miasto i wieś w średniowieczu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ożywienie gospodarcze w XI–XIII w. • Rozwój wsi w średniowieczu • Znaczenie i sytuacja chłopstwa w średniowieczu • Nowe formy uprawy roli w średniowieczu • Rola i charakterystyka rzemiosła i handlu w średniowiecznej Europie • Struktura społeczna średniowiecznego miasta 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>dwupółwka, trójpółwka, ratusz, cech, patrycjat, pospólstwo, cech</i></p> <p>– wymienia przyczyny ożywienia gospodarczego w XI–XIII w.</p> <p>– wymienia zmiany wprowadzone w rolnictwie w okresie pełnego średniowiecza</p> <p>– rozpoznaje cechy miasta średniowiecznego</p> <p>– wyjaśnia rolę cechów i gildii</p> <p>– omawia najważniejsze zajęcia mieszkańców średniowiecznych miast i wsi</p>	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>czynsz pieniężny, zasadzka, pręgierz, gildia, sukiennice, weksel</i></p> <p>– wyjaśnia okoliczności powstania gospodarki towarowo-pieniężnej</p> <p>– wyjaśnia znaczenie Hanzy, Wenecji, Genui i jarmarków szampańskich</p> <p>– za pomocą schematów opisuje warunki codziennego życia mieszkańców średniowiecznych miast i wsi</p> <p>– wyjaśnia okoliczności powstania i specyfikę średniowiecznego mieszczaństwa</p> <p>– opisuje samorząd średniowiecznego miasta</p> <p>– w szerokim zakresie politycznym, gospodarczo-społecznym oraz kulturowym ukazuje przemiany w średniowiecznej Europie XI–XIII w.</p> <p>– wyjaśnia przeznaczenie najważniejszych budowli w średniowiecznym mieście</p> <p>– w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania samorządów miejskich dla dziejów Europy</p>
<p>5. Kościół w średniowieczu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Reforma Kościoła • Powstanie nowych zakonów (cystersi, franciszkanie i dominikanie) • Znaczenie religii w życiu mieszkańców średniowiecznej Europy • Narodziny herezji średniowiecznych • Niewola awiniońska, upadek papieżstwa, schizma zachodnia 	<p>– prawidłowo stosuje pojęcia: <i>zakon, klasztor, herezja, niewola awiniońska, wielka schizma zachodnia</i></p> <p>– wymienia cechy nowych zakonów (cystersów, dominikanów, franciszkanów)</p> <p>– omawia rolę, jaką w dziejach Kościoła odegrali: Innocenty III, Franciszek z Asyżu, Dominik Guzmán</p> <p>– lokalizuje w czasie sobór w Konstancji</p> <p>– wyjaśnia znaczenie religii w życiu średniowiecznych społeczeństw</p>	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>Biblia pauperum, sktyptomium, kapitularz, wirydarz</i></p> <p>– wyjaśnia znaczenie powstania zakonów żebraczych i kaznodziejskich</p> <p>– wyjaśnia założenia ideowe albigensów</p> <p>– opisuje w porządku chronologicznym przemiany wprowadzane w Kościele katolickim w XI–XIII w.</p> <p>– wyjaśnia znaczenie postaci św. Tomasza z Akwinu</p> <p>– wyjaśnia okoliczności niewoli awiniońskiej i wielkiej schizmy zachodniej</p> <p>– wyjaśnia znaczenie soboru w Konstancji</p> <p>– w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społecznym, kulturowym wyjaśnia rolę Kościoła dla dziejów Europy</p>

6. Europa późnego średniowiecza	<ul style="list-style-type: none"> • Wojna stuletnia i jej skutki • Epidemia dżumy i jej następstwa • Przemiany społeczne i gospodarcze • Husytyzm • Powstanie imperium osmańskiego • Upadek cesarstwa bizantyjskiego i jego następstwa 	<ul style="list-style-type: none"> - prawidłowo stosuje pojęcie <i>czarna śmierć</i> - prawidłowo lokuje w czasie wojnę stuletnią - prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni upadek Konstantynopola - wymienia przyczyny i skutki upadku cesarstwa bizantyjskiego - wymienia główne założenia ideologii husyckiej 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia pojęcia: <i>system nakładczy, powstanie Wata Tylera, żakeria, utrakwiści, taboryci</i> - wyjaśnia przyczyny i skutki wojny stuletniej - wyjaśnia rolę czarnej śmierci dla dziejów Europy - wyjaśnia rolę Joanny d'Arc, Jana Husa - opisuje przebieg i skutki wojen husyckich - wyjaśnia przyczyny i skutki ekspansji osmańskiej - w szerokim aspekcie wyjaśnia przebieg i znaczenie wojny stuletniej dla dziejów Europy - za pomocą mapy opisuje przebieg wojny stuletniej i ekspansję Osmanów - w szerokim zakresie politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym wyjaśnia przebieg i znaczenie wojen husyckich - w szerokim aspekcie wyjaśnia znaczenie powstania imperium osmańskiego
7. Kultura średniowiecznej Europy	<ul style="list-style-type: none"> • Uniwersalny charakter kultury średniowiecznej Europy • Architektura romańska i gotycka • Szkolnictwo w średniowieczu • Malarstwo, rzeźba i inne sztuki plastyczne w średniowieczu 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie pojęcia <i>kultura uniwersalna</i> - rozróżnia budowle wzniesione w stylu romańskim i gotyckim - za pomocą schematów i fotografii opisuje style romański i gotycki - rozpoznaje najważniejsze zabytki kultury średniowiecznej - wymienia najważniejsze cechy kultury średniowiecznej - wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów kultury średniowiecznej 	<ul style="list-style-type: none"> - opisuje cechy malarstwa i rzeźby średniowiecznej - prawidłowo stosuje pojęcia architektoniczne, typowe dla budowli średniowiecznych (np. portal, nawa, rozeta) - wymienia najważniejsze uniwersytety średniowieczne - opisuje system edukacyjny w średniowieczu - wymienia i opisuje najważniejsze dzieła sztuki epoki średniowiecza - wyjaśnia rolę uniwersytetów dla dziejów średniowiecznej Europy - wyjaśnia rolę miast dla rozwoju kultury średniowiecznej - w szerokim aspekcie ukazuje rolę kultury średniowiecznej dla dziejów Europy - wskazuje współczesne dziedzictwo kultury średniowiecza

Rozdział VII
Polska w późnym średniowieczu

1. Polska dzielnicowa	<ul style="list-style-type: none"> • Koniec pryncypatu • Sprowadzenie Krzyżaków do Polski • Zmiany społeczne, ekonomiczne i polityczne w okresie rozbitcia dzielnicowego • Najazdy mongolskie • Rozwój wsi i miast na ziemiach polskich 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>Marchia Brandenburska, Krzyżacy, Tatarzy, lokacja</i> – wyjaśnia, kim byli: Leszek Biały, Konrad Mazowiecki, Henryk Pobożny – prawidłowo lokuje w czasie okres rozbitcia dzielnicowego – wymienia cechy lokowanych na prawie niemieckim wsi i miast – wymienia i wskazuje na mapie zewnętrzne zagrożenia dla ziem polskich – lokalizuje w czasie i przestrzeni sprowadzenie Krzyżaków do Polski – wymienia skutki sprowadzenia Krzyżaków do Polski – lokalizuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Legnicą – wymienia skutki najazdu Mongołów na Polskę 	<ul style="list-style-type: none"> – prawidłowo stosuje pojęcia: <i>immunitet, zasadźca, sołtys, wójt, łan, wolni goście, wolnizna</i> – wyjaśnia, kim byli: Henryk Brodaty, Świętopełk – opisuje proces lokowania wsi i miast – wyjaśnia znaczenie zjazdu w Gąsawie dla dziejów Polski – opisuje pierwsze próby zjednoczenia państwa polskiego – wyjaśnia przyczyny ożywienia gospodarczego na ziemiach polskich w XIII w. – w szerokim aspekcie politycznym, gospodarczo-społeczny i kulturowym wyjaśnia i ocenia skutki rozbitcia dzielnicowego dla dziejów Polski
2. Odbudowa Królestwa Polskiego	<ul style="list-style-type: none"> • Próby zjednoczenia Polski na przełomie XIII i XIV w. • Rządy Wacława II • Konflikty z Krzyżakami, Brandenburgią i Luksemburgami • Znaczenie koronacji Władysława Łokietka 	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia wewnętrzne i zewnętrzne przyczyny zjednoczenia ziem polskich – prawidłowo lokuje w czasie koronację Łokietka – wyjaśnia rolę postaci Władysława Łokietka – wskazuje na mapie proces zmiany granic państwa Władysława Łokietka – wymienia przyczyny i skutki wojny Władysława Łokietka z Krzyżakami – lokuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Płowcami – wymienia główne osiągnięcia Władysława Łokietka 	<ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy i drzewa genealogicznego opisuje proces walki o zjednoczenie Polski – wyjaśnia rolę Przemysła II i Wacława II – wyjaśnia, kim byli: Henryk Prawy, Jakub Świnka, Henryk Głogowski, Jan Muskata, wójt Albert, Jan Luksemburski – lokuje w czasie panowanie Przemysława II i Wacława II – wskazuje na mapie ziemie zjednoczone przez Przemysła II, Wacława II i Władysława Łokietka – w porządku chronologicznym opisuje proces zjednoczenia ziem polskich – wyjaśnia rolę Kościoła dla procesów

			<p>zjednoczeniowych</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazuje na mapie zmiany granic Polski w czasie rządów Władysława Łokietka - ocenia rolę panowania Przemysławów w Polsce - wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski - w szerokim aspekcie wyjaśnia i ocenia panowanie Władysława Łokietka - zestawia najważniejsze wydarzenia z dziejów Polski i Europy w omawianym okresie
3. Polska za Kazimierza Wielkiego	<ul style="list-style-type: none"> • Polityka zagraniczna Kazimierza Wielkiego • Reformy prawne i administracyjne Kazimierza Wielkiego • Osiągnięcia gospodarcze i budowa pozycji politycznej Polski • Rozwój cywilizacyjny ziem polskich • Nabytki terytorialne Polski za Kazimierza Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> - prawidłowo lokuje w czasie panowanie Kazimierza Wielkiego - rozpoznaje mapę Polski z czasów Kazimierza Wielkiego - wymienia i wskazuje na mapie sąsiadów Polski w czasach panowania Kazimierza Wielkiego - wymienia najważniejsze reformy wewnętrzne Kazimierza Wielkiego - lokalizuje w czasie powstanie Akademii Krakowskiej - wymienia najważniejsze osiągnięcia Kazimierza Wielkiego 	<ul style="list-style-type: none"> - za pomocą mapy opisuje politykę zagraniczną i wewnętrzną Kazimierza Wielkiego - wyjaśnia przyczyny rozwoju gospodarczego Polski w czasach Kazimierza Wielkiego - w porządku chronologicznym opisuje politykę zagraniczną Kazimierza Wielkiego - wyjaśnia zmiany ustrojowe w państwie Kazimierza Wielkiego - wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski - w szerokim aspekcie wyjaśnia i ocenia panowanie Kazimierza Wielkiego - omawia znaczenie założenia przez Kazimierza Wielkiego Akademii Krakowskiej - wyjaśnia sposób zabezpieczenia sukcesji tronu polskiego przez Kazimierza Wielkiego
4. Andegawenowie i Jagiellonowie	<ul style="list-style-type: none"> • Unia polsko-węgierska i rządy Andegawenów • Początki unii polsko-litewskiej • Polityka Władysława Jagiełły • Początek rządów dynastii Jagiellonów 	<ul style="list-style-type: none"> - prawidłowo stosuje pojęcie <i>unia personalna, przywilej, Andegawenowie</i> - lokalizuje w czasie przywilej w Koszycach, unię w Krewie i unię Horodle - lokalizuje w czasie rządy: Ludwika Węgierskiego, Jadwigi i Władysława Jagiełły - wymienia założenia przywileju koszyckiego - wymienia przyczyny i skutki unii krewskiej - rozpoznaje mapę monarchii Jagiellonów 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia przyczyny przejęcia władzy w Polsce przez Andegawenów - wyjaśnia polityczne i gospodarczo-społeczne skutki przywileju koszyckiego - wyjaśnia rolę postaci Ludwika Węgierskiego, Jadwigi, Jagiełły, Witolda - wymienia przyczyny i skutki unii horodelskiej - opisuje w porządku chronologicznym dzieje unii polsko-litewskiej - porównuje założenia unii krewskiej i horodelskiej

			<ul style="list-style-type: none"> - ocenia znaczenie unii krewskiej dla dziejów Polski - wyjaśnia problem następstwa tronu po Jagiellach - za pomocą tablicy chronologicznej tłumaczy związki między dynastiami Piastów, Andegawenów i Jagiellonów - wyjaśnia pojęcie <i>przywilej jedleński</i> - w szerokim zakresie wyjaśnia skutki przywileju w Koszycach dla procesu kształtowania się demokracji szlacheckiej
5. Wielka wojna z zakonem krzyżackim	<ul style="list-style-type: none"> • Przyczyny konfliktu polsko-krzyżackiego • Przebieg bitwy grunwaldzkiej i jej znaczenie • Bitwa pod Grunwaldem w kulturze polskiej i późniejszej świadomości narodowej • Konflikt polsko-krzyżacki na soborze w Konstancji • Kolejne wojny z zakonem krzyżackim 	<ul style="list-style-type: none"> - omawia przyczyny wielkiej wojny z zakonem krzyżackim - wyjaśnia rolę, jaką odegrali w wojnie: Władysław Jagiełło, Ulrich von Jungingen, książę Witold - prawidłowo lokuje w czasie i przestrzeni bitwę grunwaldzką - za pomocą schematu opisuje przebieg bitwy grunwaldzkiej - wymienia skutki bitwy grunwaldzkiej - lokuje w czasie i wymienia skutki I pokoju toruńskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - za pomocą mapy opisuje przebieg wielkiej wojny z Zakonem - opisuje w porządku chronologicznym przebieg konfliktów z Krzyżakami za panowania Władysława Jagiełły - wyjaśnia międzynarodowy kontekst dziejów Polski - wyjaśnia znaczenie postaci Pawła Włodkowica - ocenia strategię obu armii walczących w bitwie pod Grunwaldem - w szerokim aspekcie ukazuje dalekosiężne skutki zwycięstwa grunwaldzkiego dla dziejów Polski
6. Kazimierz Jagiellończyk i wojna trzynastoletnia	<ul style="list-style-type: none"> • Rządy i śmierć Władysława Warneńczyka • Przyczyny wojny trzynastoletniej • Przebieg walk podczas wojny trzynastoletniej • Zmiany w sztuce wojennej w XV w. • Skutki wojny trzynastoletniej • Przywileje szlacheckie 	<ul style="list-style-type: none"> - lokuje w czasie i przestrzeni bitwę pod Warną - prawidłowo lokuje w czasie wojnę trzynastoletnią - wymienia przyczyny wojny trzynastoletniej - wymienia skutki II pokoju toruńskiego - wskazuje zmiany terytorialne będące skutkiem wojny trzynastoletniej - lokuje w czasie i wymienia postanowienia przywileju cerekwicko-nieszawskiego 	<ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnia znaczenie postaci Władysława Warneńczyka i Kazimierza Jagiellończyka - wyjaśnia przyczyny i skutki bitwy pod Warną - wyjaśnia pojęcia: <i>Związek Pruski, akt inkorporacji, polityka dynastyczna</i> - za pomocą mapy opisuje przebieg wojny trzynastoletniej - omawia zmiany w sztuce prowadzenia wojny, jakie dokonały się w trakcie wojny trzynastoletniej - wyjaśnia przyczyny sukcesu Polski w wojnie trzynastoletniej - omawia polityczne i gospodarcze znaczenie

	<ul style="list-style-type: none"> • Polityka dynastyczna Jagiellonów w XV w. 		<p>odzyskania przez Polskę dostępu do morza</p> <ul style="list-style-type: none"> – za pomocą mapy i drzewa genealogicznego przedstawia politykę dynastyczną Kazimierza Jagiellończyka – w szerokim aspekcie międzynarodowym wyjaśnia i ocenia wyprawę warneńską – w szerokim politycznym, gospodarczo-społecznym i kulturowym aspekcie wyjaśnia skutki wojny trzynastoletniej dla dziejów Polski – wymienia przywileje szlacheckie i ich znaczenie dla kształtowania się ustroju Królestwa Polskiego
7. Kultura Polski średniowiecznej	<ul style="list-style-type: none"> • Architektura średniowieczna w Polsce • Najważniejsze zabytki sztuki średniowiecznej na ziemiach polskich • Początki polskiego dziejopisarstwa • Edukacja i nauka na ziemiach polskich w średniowieczu 	<ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje style architektoniczne średniowiecza – rozpoznaje najważniejsze zabytki kultury średniowiecznej w Polsce – wymienia najważniejsze cechy kultury średniowiecznej w Polsce – wyjaśnia rolę chrześcijaństwa dla dziejów kultury średniowiecznej w Polsce – omawia znaczenie Akademii Krakowskiej dla państwa polskiego 	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje cechy malarstwa i rzeźby średniowiecznej w Polsce – opisuje szkolnictwo w średniowiecznej Polsce – wyjaśnia znaczenie postaci Wita Stwosza, Anonima zwanego Gallem, Mistrza Wincentego zwanego Kadłubkiem, Jana Długosza – wymienia i opisuje najważniejsze dzieła sztuki epoki średniowiecza w Polsce – opisuje dzieje Akademii Krakowskiej z uwzględnieniem roli Jadwigi Andegaweńskiej i Władysława Jagiełły – omawia współczesne dziedzictwo kultury średniowiecza w Polsce